

Το πολιτικό πρόβλημα του νέου Ελληνισμού (π. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, τ. Κοσμήτορας Θεολ. Σχολής Παν/μίου Αθηνών)

Categories : [ΚΟΙΝΩΝΙΑ](#)

Date : 25 Ιουνίου, 2008

Η θεμελίωση

Κρισιμότετη καμπή για τη ρωμαϊκή-ελληνορθόδοξη πραγματικότητα υπήρξε η συνάντηση με τα δυτικά φώτα. Ο Διαφωτισμός, ως πνευματική και κοινωνική πλημμυρίδα, που είχε κατακλύσει την Ευρώπη, ήλθε να αναταράξει καθολικά την Ορθόδοξη Ανατολή, που εκινείτο μέσα στο ορθόδοξο-εκκλησιαστικό πλαίσιο με τις καθιερωμένες πρακτικές του. Ο διαφωτιστικός - γνωσιολογικός και κοινωνικοπολιτικός- ριζοσπαστισμός εισέδυσσε στην ελληνική διάνοηση, αναπροσαρμόζοντας τα συστατικά της ελληνικής ιδεολογίας και αναπροσανατολίζοντας τους στόχους της. Το αίτημα, άλλωστε, της «μετακένωσης» επέβαλε τη μεταφορά των ευρωπαϊκών θεσμών και δομών -αυτούσιων μάλιστα- στην «καθ' ημάς Ανατολήν». Οι κοραϊκές όμως προϋποθέσεις της «μετακένωσης» βαρύνονται από το τερατώδες λάθος, ότι η εισαγόμενη στην ορθόδοξη Ανατολή «Ευρώπη» ούτε «κλασική» Ελλάδα ήταν, ούτε «ρωμαϊκή», αφού η μεν ελληνικότητά της είχε περάσει μέσα από τους αλλοτριωτικούς μηχανισμούς του φράγκικου σχολαστικισμού, η δε Ορθοδοξία μέσα στον παπικό συγκεντρωτισμό και την προτεσταντική πολυδιάσπαση είχε χαθεί γι' αυτήν αμετάκλητα. Το κοινωνικοπολιτικό εντούτοις μοντέλο, που είχε διαμορφωθεί στη φραγκική Ευρώπη, μεταφυτεύθηκε σταδιακά και στον ελληνικό χώρο, τουλάχιστον από τους διαφωτιστές εκείνους, που δεν είχαν εσωτερική σχέση με την προγονική τους παράδοση. Και αυτό ήταν το ευρωπαϊκά δομημένο και προς την «καθολική μας μητρόπολη» -κατά τον Κ. Μοσκώφ- μόνιμα προσανατολισμένο εθνικό κράτος. Η μεθοδευμένη μάλιστα και συστηματικά καλλιεργούμενη στροφή στην αρχαία Ελλάδα, ως πολιτιστική πηγή της Ευρώπης, λειτούργησε ως συνειδησιακός καταλύτης με άμεσα αποτελέσματα στην αποστροφή προς το εθναρχικό κέντρο της Ρωμηοσύνης, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, και τον προσανατολισμό στο στενό-κλειστό «κράτος», στα όρια της αρχαίας επαρχίας της Ελλάδας και με κέντρο όχι πια

την Πόλη, αλλά μονιστικά την Αθήνα, για την οριστική λήθη της Ορθόδοξης Αυτοκρατορίας της Νέας Ρώμης, της ελληνορθόδοξης Ρωμανίας.

Με τους δυτικότροπους (γιατί υπήρχαν και παραδοσιακοί) Διαφωτιστές και τα οράματά τους έπεσε το Γένος στην καλοστημένη παγίδα της Φράγκικης Ευρώπης και του ανθελληνισμού των απογόνων του Καρλομάγνου, ώστε να δομηθεί το ελληνικό Κράτος όχι πάνω στα παραδοσιακά θεμέλιά του, αλλά αντιγράφοντας τα προϊόντα των ευρωπαϊκών μακραίωνων εξελίξεων, που είναι ολότελα ξένα στην ρωμαϊκή-ελληνορθόδοξη ιστορική σάρκα και διαμετρικά αντίθετα προς την ορθόδοξη παράδοση, ώστε καμιά συμφωνία και σύμπτωση ανάμεσά τους να είναι δυνατή.

Το αίτημα των Διαφωτιστών για ελληνικό κράτος ευρωπαϊκού τύπου, που θα πραγματώσει τους οραματισμούς τους, θα γίνει με τους Βαυαρούς πραγματικότητα, έστω κι αν χρειάστηκαν περισσότερα από 150 χρόνια, για να εκπληρώσει το κράτος αυτό τις διαφωτιστικές προσδοκίες. Δεν μπορούμε όμως να κατανοήσουμε τις σημερινές σχέσεις, ούτε πολύ περισσότερο να αναζητήσουμε κάποιες αναγκαίες βασικές ισορροπίες, πέρα από καιροσκοπικούς συμβιβασμούς, αν δεν λάβουμε υπόψη, πώς οργανώθηκε το ελληνικό κράτος μέσα στη Βαυαροκρατία.

Καρπός της ευρωπαϊκής-κοραϊκής ιδέας το κράτος αυτό, θα θέσει από την αρχή ως μέτρο της ανάπτυξης του τον καθολικό εξευρωπαϊσμό του, ο οποίος όμως δεν ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί χωρίς περιθωριοποίηση και εγκατάλειψη του ρωμαϊκού-ορθόδοξου πλαισίου ζωής και όλων των παραμέτρων του. Η πολιτειακή φιλοσοφία των Βαυαρών, σε σχέση με τον Διαφωτισμό, εκφράσθηκε με μια αριστοτεχνικά σχεδιασμένη και έκτοτε κατά κανόνα συνεχιζόμενη παραλλαγή. Φαινομενικά ευνόησε (υπερτροφικά για πολλούς) τη Θρησκεία, δίνοντας την εντύπωση μάλιστα επιστροφής στη συντήρηση. Και πράγματι στράφηκε στη συντήρηση, αλλά όχι στην παράδοση! Με την αποκοπή της από το Οικουμενικό-Ρωμαϊκό πλαίσιο, η Εκκλησία (1833), από εθναρχικό σώμα γίνεται ένας κρατικός θεσμός, υποβοηθητικός των σκοπών του Κράτους. Οι Βαυαροί, βέβαια, συνεδύασαν τις ευρωπαϊκές πολιτειακές κατευθύνσεις με την προτεσταντική πολιτειακή αντίληψη, που περιέκλειε και την έννοια της κρατικής θρησκείας (σύμφωνα με την αρχή: *cujus regio, eius religio*). Και αυτό ουσιαστικά υπηρετούσε το πραξικοπηματικό αυτοκέφαλο του 1833 (*Staatskirchentum*).

Ο εκκλησιαστικός οργανισμός γίνεται τώρα μια κρατική θρησκευτική υπηρεσία, που

θα δίνει μεν ένα θρησκευτικό χρώμα στην σύνθεση της κοινωνίας -ερεθιστικό για τους Διαφωτιστές- αλλά δεν θα έχει αποφασιστικό ρόλο στην πραγμάτωση του Έλληνα ανθρώπου και στην πορεία του Έθνους. Αντίθετα, μπορεί να γίνει άνετα λόγος για αποεκκλησιοποίηση του κοινωνικού χώρου, παρά την φαινομενική θρησκευτικότητα, με την αυταπάτη των δημόσιων θρησκευτικών τελετών, που απλούστατα ενισχύουν έκτοτε την κρατική ιδεολογία. Από την εκκλησιαστικότητα, ως καθολική θεονομία, έπεσε το Έθνος στην κρατική θρησκευτικότητα, ως νεοειδωλολατρία. Η ελληνική Πολιτεία, διαφωτισμένη και προτεσταντίζουσα, θα βλέπει την παραδοσιακή πίστη του Λαού και την θεσμική εκπροσώπησή του, τον Κλήρο-Ιεραρχία, ως μέρος της κρατικής μηχανής και θα το «χρησιμοποιεί», όπως όλα τα άλλα. Το πλαίσιο, συνεπώς, διαμόρφωσης του Έλληνα δεν θα είναι πια το εκκλησιαστικό σώμα με την παράδοσή του, αλλά η Πολιτεία, στην συντηρητικότητα ή προοδευτικότητά της, που κι αυτές θα προσδιορίζονται από τις εμπειρίες της Ευρώπης, ως ευρωπαϊκός συντηρητισμός ή ευρωπαϊκή προοδευτικότητα. Στα δεκαεπτά χρόνια του σχίσματος της Ελλαδικής Εκκλησίας (1833-1850) κυοφορήθηκε κοινωνικά και πολιτικά όλη η μεταγενέστερη Ελλάδα. Στα κατοπινά χρόνια θα πραγματοποιηθούν (με κάποιες παλινδρομήσεις λόγω της παθητικής αντίστασης του ανυποψίαστου Λαού), όλες οι ειλημμένες ήδη για τον εξευρωπαϊσμό μας αποφάσεις.

Η πραγμάτωση

Εξευρωπαϊσμός σημαίνει αναγκαστικά εκφράγκευση, μετάσταση δηλαδή συνόλου του εθνικού βίου στον τρόπο ζωής της φραγκικής και μεταφραγκικής Ευρώπης. Σ' αυτήν δε την διαδικασία, όσον αφορά στον πολιτικό μας χώρο, εξευρωπαϊσμός σήμανε πρώτα, μεταφύτευση των αρχών και μηχανισμών της δυτικής κοινωνίας στην Ανατολή, που ήταν επόμενο να συνοδευθεί από την μεταφορά και του ριζοσπαστικότερου σκέλους του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, του μαρξισμού, στον οποίο κορυφώθηκε η μακράιωνη διαλεκτική πολιτική διαδικασία της Δ. Ευρώπης.

Επειδή όμως αυτά τα εισαγόμενα στην εθνική ιδεολογία και ζωή στοιχεία είναι ολότελα ξένα προς την εγχώρια παράδοση, ήταν επόμενο μόνο με την περιθωριοποίηση της παραδόσεως να μπορούν να επικρατήσουν. Γι' αυτό η μεν «προοδευτική» παράταξη θα αντιμάχεται μόνιμα ό,τι είναι - η φαίνεται - ως παράδοση, η δε πολιτική συντήρηση θα ανέχεται στοιχεία της παραδόσεως, αλλά στο χώρο των μουσειακών επιβιώσεων ή εκθεμάτων λαογραφικού χαρακτήρα, και όχι ως ζωτικά και ζωοποιητικά συστατικά της ελληνικής ύπαρξης. Τον λόγο του Κ. Μοσκόφ «η ορθοδοξία παραμένει στα πλατύτερα στρώματα λαϊκή» (Εισαγωγικά στην Ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης..., Αθήνα 1985, σ. 93) ένας εκκλησιαστικός τα καταλαβαίνει με την έννοια ότι η πλατειά λαϊκή βάση διασώζει ανεπίγνωστα τις παραδοσιακές ησυχαστικές πρακτικές - και όχι μόνο στα πνευματικά ζητήματα - αλλά σε όλο το φάσμα της ζωής. Και είναι αυτό το πλαίσιο ζωής, που άλλαξε και αλλάζει συνεχώς η ευρωπαϊκή αλλοτρίωση του λαού μας, η οποία τα τελευταία

χρόνια εισδύει στο εθνικό σώμα νομικά κατοχυρωμένη και κατευθυνόμενη. Θα σταθούμε δειγματοληπτικά σε κάποιες εύγλωττες περιπτώσεις δυτικοποίησης:

Ένα Λαό, που ορίζει στον καθημερινό του λόγο την απαξία κάποιου με την ησυχαστικής προέλευσης φράση: «δεν έχει Θεό μέσα του» (η ενοίκηση του Θεού στον άνθρωπο είναι ορθόδοξα η καταξίωση του ανθρώπου) ένα Λαό που ακόμη και σήμερα διασώζει την πίστη του στο θαύμα, στην παρουσία δηλαδή και φανέρωση του Θεού στην ιστορική πραγματικότητα και δέχεται την προτεραιότητα της Χάρης, ζητούμε να τον εγκλωβίσουμε στα στεγανά κάποιου συστήματος και στην ορθολογικότητα του. Σ' ένα Λαό, που εύχεται ακόμη στα γλέντια του για «καλή καρδιά», δηλαδή «καθαρή - από πάθη - καρδιά», όπως ακριβώς και στη λατρεία του «εν καθαρά καρδιά σε δοξάζειν...» και «ξαγορεύεται», για να συμφιλιωθεί με τους αδελφούς τους και να κάμει Ανάσταση («συγχωρήσωμεν πάντα τη Αναστάσει και ούτω βοήσωμεν, Χριστός ανέστη...»), μεταφέρεται ο δυτικός ιδεολογικός διχασμός με τις κομματικές του συγκρούσεις, ξένες ολότελα, ως προς το περιεχόμενό τους στην ελληνική νοοτροπία, που δεν αγνοεί βέβαια συγκρούσεις, αλλά μέσα στα δικά της ενιαία πλαίσια. Εισάγεται δηλαδή ο Λαός μας στην πόλωση των παρατάξεων, που αλληλοαναιρούνται, έστω και αν η μία είναι παραλλαγή της άλλης. Ένα Λαό, που η ιστορική του παρουσία δέθηκε με την αυτοθυσία και την υπέρβαση της ατομικότητας (π.χ Κούγκι, Ζάλογγο, Αρκάδι, 1940, Αντίσταση, Κύπρος), τον εγκλωβίζουμε στα «ατομικά δικαιώματα και τις νομικές διεκδικήσεις, την προτεραιότητα δηλαδή του νεκρού γράμματος του Νόμου. Ίσως γι' αυτό ο Ρωμηός-Νεοέλληνας αισθάνεται ηδονή παραβαίνοντας το νόμο. Γιατί οι περισσότεροι νόμοι έγιναν, για να φυλακίζουν την ελευθερία του μέσα στο «σύστημα». Κι αυτό που λέμε δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την γνωστή αναρχία, γιατί κι αυτή, με τη μορφή που κυκλοφορείται στον τόπο μας, πάλι ξενόφερτη είναι. Ο λόγος είναι για την αναρχία την κλεφτουριάς και των Ορεινών της Τουρκοκρατίας, την ηρωικής δηλαδή παρακοινωνίας, που η ύπαρξή της απλωνόταν στα όρια Κτιστού και Ακτίστου, στο θεόνομο ήθος του «πειθαρχείν Θεώ μάλλον ή ανθρώποις» (Πράξ. 5, 29)

Το δράμα όμως της νεώτερής μας ιστορίας είναι, ότι όλες οι αλλαγές στην εθνική παράδοση γίνονται ερήμην του Λαού, επιβαλλόμενες από την Διανόηση και την Πολιτική Ηγεσία. Αρκεί να υπενθυμίσω το συνταγματικά μεν καθιερωμένο, αλλ' ουδέποτε εφαρμοζόμενο δημοψήφισμα για θέματα υψίστης εθνικής σημασίας. Έτσι λειτούργησε η διαδικασία του εξευρωπαϊσμού απ' το ξεκίνημά της. Έπρεπε να αποξενωθεί ο Λαός από την εκκλησιαστική του παράδοση, γιατί το ήθελαν οι Ευρωπαίοι και ο Φαρμακίδης, υποκαθιστώντας την με ένα κατασκευάσμα-σύγκραση Διαφωτισμού, Ιωσηφινισμού, Προτεσταντισμού και ευρωπαϊκής πολιτικής. Το ερώτημα είναι, βέβαια, πόση σχέση είχε ο Φαρμακίδης και όλοι οι συνεχιστές του με την παράδοση, που ζητούσε να υποκαταστήσει. Ο λόγος του [Κ. Οικονόμου](#) είναι εδώ καταλυτικός: «Ιερομόναχος της εν λόγοις μεν παιδείας εγκρατής (...) αλλ' εις ουδέν ανήκων μοναστήριον ή Εκκλησίαν ουδεμιάς του Κράτους επισκοπής». Άλλο ανάλογο

τραγικό σύμπτωμα του ευρωπαϊκού μιμητισμού - παπάς και αυτός - ήταν ο ακραίος διαφωτιστής Θεόφιλος Καΐρης, που αντί για μια (αναγκαία) ανανέωση της εκκλησιαστικής παράδοσης, κατασκεύασε το «δικό» του ευρωπαϊζόν σύστημα μιας ιεροκρατικής κοινωνίας, θεμελιωμένης στον (αστικό) τεκτονισμό και τον ευσεβισμό, και ως ένα βαθμό στο ιδεολογικό πλέγμα της Γαλλικής Επανάστασης. Και οι δύο είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα για το πώς λειτουργεί ο εκδυτικισμός στον τόπο μας.

Στη διαδικασία όμως του εξευρωπαϊσμού έλαβε μέρος και η «επίσημη» εκκλησιαστική παράταξη, με πρώτη την ακαδημαϊκή μας Θεολογία. Επηρεασμένη η τελευταία από την διαφωτισμένη ευρωπαϊκή θεολογία, δεν μπόρεσε στο σύνολό της να αγαπήσει τη λαϊκή ευσέβεια και ιδεολογία των Κολλυβάδων, του Μακρυγιάννη και του Παπαδιαμάντη. Αλλ' ενώ κατά κανόνα η ακαδημαϊκή Θεολογία, μέσα στον «επιστημονισμό» της, προτεσταντίζει, η εκκλησιαστική Ηγεσία, εγγυστωμένη στην συντηρητικότητά της, κατά κανόνα παπίζει, λειτουργεί δηλαδή δεσποτικά. Ο παπικός-δεσποτικός συντηρητισμός, που συμβαδίζει στην Ανατολή με την εξάπλωση του Βααρλαμικού Αντιησυχασμού, στηρίζεται όχι στο Πνεύμα και τη Χάρη, αλλά στην υλική δύναμη και την εξουσία. Το «σκοτάδι» (Ματθ. 6, 23) γίνεται πυκνότερο, όταν στα επείσακτα δυτικά πλαίσια ζωής δεν αντιπαρατάσσεται η παράδοση, αλλά μια συντήρηση, που θέλει να διαλεχθεί με την αντιπαράδοση, προβάλλοντας μια δυτικοποιημένη ψευδοορθοδοξία, κυμαινόμενη ανάμεσα στον παπικό δεσποτισμό και τον προτεσταντικό ευσεβισμό.

Μια από τις οδυνηρότερες όψεις αυτής της σύγχυσης είναι ακριβώς η τοποθέτηση του προβλήματος των σχέσεων «Εκκλησίας-Πολιτείας», μονίμου πονοκεφάλου της πολιτικής μας εξουσίας.

Οι δυτικοί ή δυτικίζοντες ρυθμιστές της εθνικής μας πορείας δεν μπορούσαν - ή και δεν μπορούν - να συλλάβουν την ορθόδοξη παράδοση των σχέσεων των δύο αυτών μεγεθών ως «συναλληλίας» και «συμφωνίας». Αντίθετα, μετέφεραν και εδώ ακέραιο τον δυτικό προβληματισμό των σχέσεων αυτών και επιδιώκουν μια δυτική λύση, αγνοώντας την φυσική και αυτονόητη για την παράδοσή μας συνύπαρξη και συμπόρευση των δύο ρωμαϊκών διακονιών του ίδιου λαού, της «βασιλείας» (πολιτικής διακονίας) και της «ιερωσύνης» (πνευματικής διακονίας). Μέσα σ' αυτή τη σύγχυση, πάλι, γίνεται κατανοητό το - φράγκικο και αυτό - αίτημα του «χωρισμού» Εκκλησίας-Πολιτείας, όχι ως ελευθερία βέβαια της εκκλησιαστικής διακονίας, αλλά ως περιθωριοποίηση και φίμωσή της, για να μην έχει λόγο στην πορεία του έθνους και αποσύνδεση της παραδοσιακής ορθοδοξίας από όλες τις δομές του. Το επιχείρημα των βερμπαλιστικών προκλήσεων ηγετικών μορφών του εκκλησιαστικού χώρου δεν είναι παρά πρόφαση. Με μια πρόχειρη ανατομία της επιδίωξης αυτής της πολιτικής μας ηγεσίας, μπορεί εύκολα να διαπιστωθεί, η πιστή αντιγραφή των ευρωπαϊκών («δυτικών») προτύπων και καταστάσεων για την

ολοκλήρωση της αναίρεσης της μακραίωνης παράδοσης αυτού του τόπου, που έπνιγε ως τώρα την ταυτότητά του.

Μολονότι απευθυνόμαστε σε καλούς γνώστες της Ελληνικής πραγματικότητας θα επιτραπεί να υπενθυμίσουμε, ότι ο από τινων ετών σκανδαλώδης τονισμός των διαφόρων θρησκευτικών μειονοτήτων της Χώρας μας και η συνεχιζόμενη από τον 19ο αιώνα αμφισβήτηση της έννοιας της «επικρατούσης θρησκείας» στοχεύουν στη δημιουργία συνείδησης θρησκευτικής πολυμορφίας και πολυφωνίας στον σύγχρονο Ελληνισμό, ώστε να καταστεί και εδώ δυνατή η εφαρμογή της ευρωπαϊκής ή αμερικανικής λύσεως του «α-θρήσκου» κράτους ή και του «αθέου» κράτους, αν το επιτρέψουν κάποτε οι Μεγάλοι μας Προστάτες. Οι Έλληνες πολιτικοί θα πρέπει να έχουν γίνει πρώτα «πολύ δυτικοί», για να μπορούν να βλέπουν την Εκκλησία τόσο ευρωπαϊκά... Γι' αυτό θα μου επιτραπεί να δώσω μια προέκταση στην επικρατούσα έννοια της «ξενοκρατίας», ως επέμβασης των Ξένων στη χάραξη της εθνικής πολιτικής και τη μεταβολή του κράτους σε μεταπρατικό χώρο, τονίζοντας και την όψη της κυριάρχησης του «ξένου» στη συνείδηση και το φρόνημα όλων των αποξενωμένων από την ελληνική παράδοση, που έχουν τη δύναμη να χαράσσουν την πολιτική της Χώρας.

Καταλήγουμε, έτσι, στη διαπίστωση, ότι και οι εκκλησιαστικοί και οι (αληθινοί ή υποθετικοί) αντιεκκλησιαστικοί συναντώμαστε συνήθως σε μια ευρωπαϊζουσα καρικατούρα μας, που τη θεωρούμε ως (παραδοσιακή) Ορθοδοξία και ή την προβάλλουμε ως σωτηρία, ή την απορρίπτουμε ως καταστροφή. Στο σημείο αυτό λ.χ. μπορεί να αναφέρει κανείς τον θεσμό της κληρονομικής βασιλείας, που μας επέβαλε πάλι η Ευρώπη, γιατί η ρωμαίικη (ορθόδοξη) βασιλεία δεν ήταν κληρονομική, δηλαδή ρατσιστική. Και ενώ η «πρόοδος» φρίττει και στο απλό άκουσμα του όρου «βασιλέα», έστω και αν η ελληνική παράδοση γνωρίζει ήδη από την αρχαιότητα βασιλεία, αλλά αιρετό, ορισμένοι «εκκλησιαστικοί» πιστεύουν, ότι η έκπτωση της φράγκικου τύπου βασιλείας στη Χώρα μας σημαίνει και απεμπόληση της παραδόσεώς μας!

Με τις αναφορές, φυσικά, αυτές δεν ζητώ να καταλογίσω ευθύνες, αλλά να υπογραμμίσω την τρομερή σύγχυση στην οποία ζούμε, αλλά και τη φρικιαστική άγνοια της Ορθόδοξης Παράδοσης. Οι διαστάσεις αυτής της σύγχυσης ή άγνοιας γίνονται τραγικές, όταν σε Συνέδρια επιστημονικά γίνεται λόγος, και από ιστορικούς ακόμη, για τον «Χριστιανισμό» γενικά και αόριστα, μέσα στον οποίο στριμώχνονται με κάθε άνεση Ορθοδοξία και μη Ορθοδοξία, Ρωμηοσύνη κα Φραγκοσύνη. Και αυτά από λεγόμενους «συντηρητικούς».

Από την άλλη όμως πλευρά το φαινόμενο πολλών οπαδών της παραδοσιακής Αριστεράς, που διατηρούν στενές σχέσεις με την ζωή της Εκκλησίας και τις πρακτικές της, δεν είναι μια απόδειξη για την απόσταση, που χωρίζει ακόμη το Λαό

στο ευρύ φάσμα από την πολιτική του ηγεσία;

Η λαϊκή ευσέβεια, που μέσα στη λαϊκότητά της είναι πιο αυθεντική από την πεφωτισμένη θρησκευτικότητα του ευρωπαϊκού συντηρητισμού, επιμένει ακόμη να αγνοεί τον Διαφωτισμό και τα εισαγόμενα στο Έθνος παράγωγά του. Αυτή η αντοχή του Λαού μας, σε μια τόσο παρατεινόμενη διάρκεια, μόνο στην ενέργεια της Θείας Χάρης μπορεί να αποδοθεί. Και ο μόνος, που τελικά είναι ανεύθυνος για ό,τι σε βάρος του συντελείται, είναι ο Λαός, ο «πάσχων Χριστός» της ιστορικής συνέχειάς μας.

(Περιοδικό "ΡΕΣΑΛΤΟ" τ. 11 και τ. 12)

(Πηγή ηλ. κειμένου: www.oodegr.com)

Διαβάστε περισσότερα άρθρα του π. Γεωργίου πατώντας [εδώ](#)